

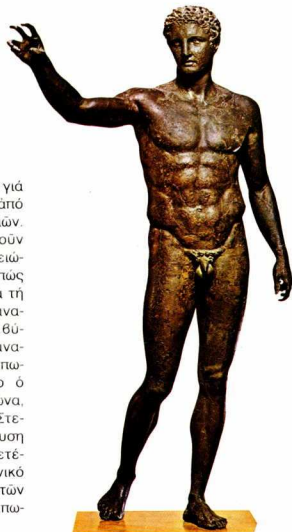
ΠΟΙΟΙ ΝΟΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΣΤΟ ΒΥΘΟ

Ι. Άνεύρεση και ανέλκυση πολιτιστικών αγαθών

Τόν τελευταίο καιρό ολοένα πιό συχνά μαθαίνουμε γιά τήν άνεύρεση και τήν ανέλκυση πολιτιστικών αγαθών από τό βυθό τών θαλασσών, τών λιμνών και τών ποταμών. Τά εύρήματα άλλοτε είναι τυχαία και άλλοτε άποτελούν συνέπεια προσεκτικής επιστημονικής έργασίας. Σημειώνουμε λ.χ. ότι τόν Ιούνιο τού 1983 άναγγέλθηκε πώς Γάλλοι και Αιγύπτιοι έπιστήμονες συνεργάζονται γιά τή διάσωση ναυαγίων τής ναυμαχίας τού Άμπουκίρ (άνατολικά τής Άλεξάνδρειας), όπου τό 1798 ό Νέλσων βύθισε τόν στόλο τού Ναπολέοντα. Έξάλλου, τό 1981 άνασύρθηκαν από τόν βυθό τών άκτών τής Νότιας Ιαπωνίας τμήματα πλοίων τού στόλου μέ τόν οποίο ό Κουμπλάι Χάν προσπάθησε, στά τέλη τού 12ου αιώνα, νά κατακτήσει τήν Ιαπωνία. Στήν ίδια περιοχή, στά Στενά τής Κορέας, τό 1980, ή προσπάθεια γιά τήν ανέλκυση τμημάτων τού ρωσικού πολεμικού «Ναχίμφ» πού μετέφερε χρυσό και βυθίστηκε εκεί κατά τόν ρωσο-ιαπωνικό πόλεμο τού 1904-1905, προκάλεσε διαμάχη μεταξύ τών κυβερνήσεων τής Σοβιετικής Ένώσεως και τής Ιαπωνίας.

Έμμ. Ρούκουνας

Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Άθηνών

Ο Εφηβος τών Άντικυθρων, χάλκινο άγαλμα τού 340 π.Χ. Άνασούρηκε από τό βυθό τό 1900 (Έθν. Μουσείο).

Όπως αναφέρεται στο άρθρο του Γιώργου Παπαθανασόπουλου, που δημοσιεύεται στο τεύχος αυτό, η δική μας Έφορος Έναλιν Άρχαιοτήτων έχει επιστημονικά πάνω από 700 σημεία του μυθού των ελληνικών θαλάσσιων που περικλειώνουν αρχαία, έχει ανέλκυσε μερικά εύρηματα (όπως λ.χ. γλυπτά στην Κεφαλλονιά το 1981) και ήδη προπαρασκευάζει έκτεταμένη έρευνα στον μυθό της Πύλου (τά ναυαγία του Ναυαρίνου ίσως διασωθούν, αλλά η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά της ναυμαχίας της Σαλαμίνας έχει μάλλον καταστραφεί και πάντως φαίνεται ότι δεν μπορεί να ανέλκυσει καθώς είναι πλεγμένη στον ρυθό του Σαρωνικού). Άς μή λησμονούμε, ότι πολλά από τα χάλκινα αρχαία αγάλματα που κοσμούν σήμερα τα μουσεία του κόσμου προέρχονται από τόν μυθό.

Ο Έφρηθός των Αντικυθήρων, ο Ποσειδώνας (ή Δίας) του Άρτεμισμού, ή «Κελητίων παίς», ή «Άστρολάβος», που όλα βρίσκονται στο Άρχαιολογικό μας Μουσείο, αποτελούν εύρηματα Έλλήνων ψαράδων κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Επίσης το 1979 Εύβοείς ψαράδες τράβηξαν με τά δίχτυα τους στο Αιγαίο, μεταξύ Λήμνου και Άγιου Ευστρατίου, σε σημαντικό βάθος, μέρος χάλκινου αγάλματος της ελληνιστικής έποχής, που, όπως πιστεύεται, παριστά έφιππο τόν Αύγουστο. Πριν λίγα χρόνια στις τουρκικές ακτές ανασύρθηκε υπερφυσικού μεγέθους χάλκινου αγάλμα της Δήμητρας, που βρίσκεται στο μουσείο της Σμύρνης. Γνωστή τέλος είναι ή πρόσφατη άνευρηση στο Ριασε της Ιταλίας δύο χάλκινων αρχαίων αγαλμάτων εξαιρετικής τέχνης. Τά πολιτιστικά αγαθά που είναι στον μυθό διακρίνονται σε πολλές κατηγορίες:

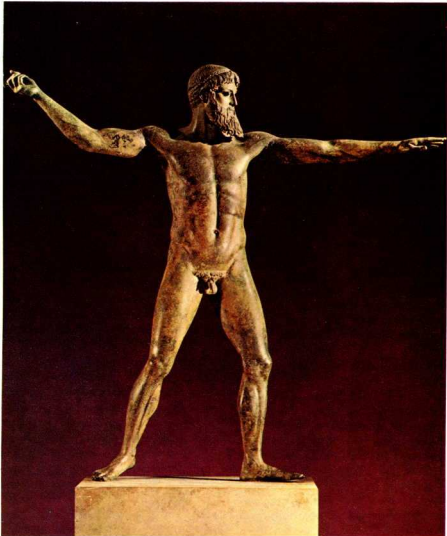
(Α) Άπό τόν μυθό πολλών λιμνών στην Άγγλία, τή Γαλλία, τήν Ιταλία, τήν Αυστρία, τήν Έλβετία ανέλκυσηκαν πρόσφατα σημαντικότητας εύρηματα που φωτίζουν τόν βίο των ανθρώπων στη Νεολιθική έποχή και στην έποχή του Χαλκού.

(Β) Στόν μυθό πολλών θαλάσσιων περιοχών υπάρχουν πόλεις όλκληρες που κατακλύσηκαν από τό νερό, όπως τό Dunwich, στις ανατολικές ακτές της Άγγλίας, τό Fos-sur-Mer, στις έκβολές του Ροδανού στη Γαλλία. Στήν Έλλάδα υπάρχει πλήθος τέτοιων περιοχών, όπως οι

Κεγχρεές στον Σαρωνικό και ή Άλία (Πόρτο Χέλι) στις ανατολικές ακτές της Πελοποννήσου. Στόν μυθό υπάρχουν επίσης αρχαία λιμάνια και λιμενικά έργα: στον βορρά, τά λιμάνια των Βίκικης στο Schleswig στη Μεσόγειο, τά λιμάνια της Καραβένης, της Τύρου και της Σιδώνας, της Καισαρείας, του ένιπειου της Ρώμης Civitanecchia: στη Σάμο, στο Πυθαγόρειο, τό λιμενικά έργα του Πολυκράτη (που βρίσκονται γύρω στά 10 μέτρα κάτω από τήν επιφάνεια της θάλασσας): στη βόρεια Άμερική, τό Basswood Rapid τό Horsetail Rapids και τό Granite River. Οι υπερκαλίψεις πόλεων και λιμένων από τά ύδατα έχουν πραγματοποιηθεί, είτε από γεωλογικές μεταβολές που συνέβησαν με τήν πάροδο των αιώνων, είτε από σεισμούς, είτε από άλλα φυσικά φαινόμενα. Η πιό έντυπωσιακή σχε-

τικά πρόσφατη, καθίζηση είναι εκείνη που έγινε στη Τζαμάικα τό 1962, όπου σε λίγα λεπτά όλκληρη ή πόλη Port Royal, με δύο χιλιάδες κτίρια, πολλά από τά οποία ήταν τριώροφα, βρέθηκε στον μυθό. Άπό παλιρροϊκό κύμα, μυθίσηκαν επίσης τό 1680, δύο άλλες πόλεις της Καραϊβικής. Για τά καθ' ήμάς, αναφέρουμε ότι με τή δημιουργία του φραγματος του Μόρνου ή αρχαία Καλλιπόλη έχει καλυφθεί από τά νερά.

(Γ) Μεγάλο ένδιαφέρον παρουσιάζουν τά αρχαία ναυαγία. Τά ναυαγία, αυτά καθ' έαυτά, αποτελούν πολιτιστικά αγαθά και όταν είναι δυνατόν, επιχειρείται αυτόσημα ή ανέλκυσή τους. Άλλιώς, ανέλκύνονται μέρη μόνο του ναυαγίου κάτω από ειδική μεταχείριση από έμπειρογνώμονες. Άλλά και τό φορτίο που μετέφεραν είναι πολλαπλά πολύτιμο για τήν

Ο Ποσειδώνας του Άρτεμισμού, χάλκινο αγάλμα του 460-450 π.Χ. Άνασύρθηκε από τόν μυθό (Άρτεμίσιο, Β. Έββοια) πρώτα τό χέρι του, τό 1926, και μετά δύο χρόνια τό ύπολοιπο αγάλμα.

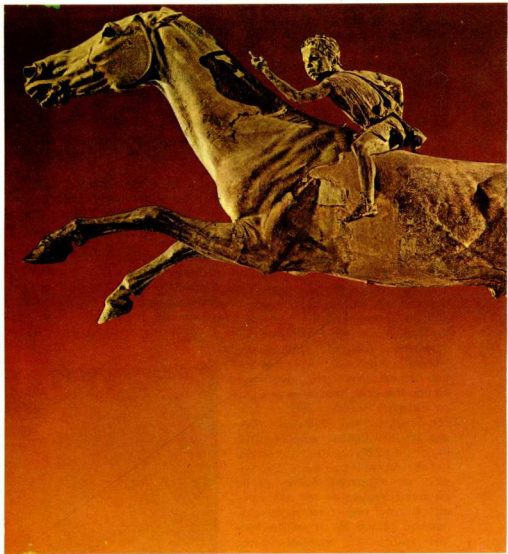
ιστορία, την τέχνη και την αρχαιολογία. Χαρακτηριστικά υπενθυμίζουμε την ανέλκυση του πολεμικού πλοίου Wasa (1628), που διατηρείται σήμερα σε ειδικό μουσείο στη Στοκχόλμη, του αρχαίου πλοίου του 4ου π.Χ. αιώνα, που βρέθηκε από Κύπριο φεράμι μισό μίλι έξω από την Κυρήνεια το 1967. Το ναυάγιο κόπηκε στον θυβό, ανασύρθηκε κομμάτι - κομμάτι, ξανασυναρμολογήθηκε και διατηρήθηκε ως την τουρκική εισβολή κάτω από τις απαραίτητες συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας στο φρούριο της Κυρήνειας. Το 1959, έξω από τη Κώ, στην τουρκική αίγαιλιτιδα ζωνη ανασύρθηκε ναυάγιο του 14ου π.Χ. αιώνα και τα εύρηματά του βρίσκονται σήμερα στο μουσείο της Αλικαρνασσού (Μπουντρούμι) στην Τουρκία. Οι προσπάθειες συνεχίζονται και για την ανέλκυση μέρους της Μεγάλης Ισπανικής Αρμάδας, που βυθίσθηκε στον Άτλαντικό από τη Βύελλα (1588).

II. Προσβάσεις στον θυβό

1. Τό τυχαίο εύρημα συμπορεύεται με τη συστηματική επιστημονική έρευνα. Είναι φυσικό ότι οι δυνατότητες που παρέχει σήμερα ή τεχνολογία οδηγούν εύχερέστερα τον άνθρωπο σε μεγάλα βάθη και κάνουν δυνατή την ανέλκυση αντικειμένων από τον θυβό. Απαιτούνται όμως μεγάλες δαπάνες, τεχνική ύποδομή, και κατάλληλο προσωπικό. Αρκετά κράτη έχουν συγκροτήσει ειδικές υπηρεσίες προς τον σκοπό αυτό. Με την ευκαιρία είναι απαραίτητο να τονισθεί ότι ή Εφορία Εναλίων Αρχαιοτήτων πρέπει να ένωχουθεί σε τεχνικά μέσα και σε προσωπικό για να ανταποκριθεί στην άποστολή της. Όταν όμως λέμε τυχαίο εύρημα, δέν έννοούμε μόνο ότι κάποιος ψαράς τραβώντας τά δίχτυα του βρίσκει αρχαία στον θυβό. Αναφερόμαστε επίσης:

α) Στο εύρητα διαδεδομένο σπόρ της καταδύσεως έρασιτεχνών δυτών. Οι έρασιτεχνές δυτες που έχουν αρχίσει να οργανώνονται σωματειακά και μάλιστα σε παγκόσμια κλίμακα (με την World Federation of Underwater Activity) μπορούν να συμβάλουν στον έντοπισμό περιοχών και αντικειμένων με πολιτιστική σημασία και άξια.

β) Στην εκμετάλλευση της ύφαλοκρηπίδας και γενικότερα με την

Ο Κελτίων παίς ή Τζόκευ, χάλκινα έργα, που είναι άγνωστο αν αποτελούν σύμπλεγμο, των μέσων του 2ου π.Χ.

έρευνα και την έξορυξη πετρελαίου και άλλων υδρογονανθράκων από τον θυβό, οι μεγάλες έταιρίες συχνά βρίσκουν αρχαία, για τά όποια συνήθίζουν να μην ένημερώνουν κανένα, για να μπερέσουν να συνεχίσουν τη δουλειά τους χωρίς «ένοχλητικούς» αρχαιολόγους.

γ) Στην ειρηνική χρησιμοποίηση του θυβού για την τοποθέτηση καλωδίων. Η πρόσφατη συνεργασία

Αγγλίας και Γαλλίας, για ή μεταφορά ήλεκτρικού ρεύματος μέσα από τον θυβό στην περιοχή της Μάγχης, έδειξε και πάλι ότι υπάρχουν τεράστιες δυσκολίες διερευνησεως του θυβού γιατί έκει βρίσκονται έπαλληλα στρώματα διαφόρων αντικειμένων, φορτίων, ναυαγίων. Είναι γνωστό ότι ή Μάγχη είναι σήμερα ή πιο φορτωμένη σε ναυαϊπλοία και σε ναυαγία περιοχή του κόσμου, όπως

περίπου ήταν ή Μεσόγειος στην αρχαιότητα.

δ) Στη χρησιμοποίηση του θυβού για στρατιωτικούς σκοπούς (υποβρύχια προσκολλημένα στον θυβό για μακρό χρονικό διάστημα, τοποθέτηση πυραύλων και άλλων όπλων μη σταθερών (non fixed), έγκατάσταση κατασκοπευτικών συστημάτων) που προσφέρει και αυτή μιά δυνατότητα έντοπισμού αρχαίων στον θυβό.

2. Υπάρχει όμως και ή αρχαιοκαπηλεια. Οι τεχνικές πρόοδοι επιτρέπουν την οργανωμένη σύλληψη πολιτιστικών αγαθών από τον θυβό. Μπορούμε να πούμε, ότι σήμερα όλα τά ένδιαφερόμενα κράτη αντιμετωπίζουν πραγματική όπειλή κατά των πολιτιστικών τους θησαυρών. Μου έκαμε έντύπωση πριν λίγο καιρό, σ' ένα διεθνή οργανισμό, ή όμολογία του αντιπροσώπου μιάς μέχρι πρόσ-

ανακτήθηκαν από τον βυθό στο ακρωτήριο Αρτεμισίου.

φατα θαλασσοκράτειρας δυνάμεως, ότι η καθέρωσή του δεν μπορεί να εξασφαλίσει την αστυνόμευση των θαλασσών της από τους αρχαιοκαπήλους.

Με τη χρησιμοποίηση θαλαμηγών και άλλων αθών πλωτών μέσων, αρχαιοκάπηλοι όλων των εθνικοτήτων λυμαινόνται τις θάλασσες και ό,τι καλός καιρός για δράση είναι βέβαια ή νηνεμία.

Η φυγάδευση του αγάλματος του μεγάλου Έλληνα γλύπτη του 4ου π.Χ. αιώνα, Λυσίππου, που βρέθηκε το 1964 στα ανοιχτά της Αδριατικής και τώρα φυλάγεται σε μουσείο στην Καλιφόρνια (ΗΠΑ), είναι, όπως λέγεται, έργο οργανωμένων αρχαιοκαπήλων που έδρασαν μέσω Έλβετίας.

III. Νομικές ρυθμίσεις και όρισμοι

1. Γενική είναι η διαπίστωση ότι η πολιτιστική ταυτότητα των λαών είναι υπέρτατο αγαθό που πρέπει να προστατεύεται από την πολιτεία. Οι προσπάθειες καταβάλλονται τόσο στο εθνικό όσο και στο διεθνές επίπεδο: κάθε κράτος που ενδιαφέρεται πραγματικά, φροντίζει πρώτα από όλα για τη θέσπιση εκσυγχρονισμένης νομοθεσίας και την ανάλογη οργάνωση των ειδικευμένων υπηρεσιών του. Εξάλλου, στο διεθνές επίπεδο, επιδιώκεται στενότερη συνεργασία, γνωριμία με ξένες εμπειρίες και επιτεύγματα και υιοθέτηση συμ-

βατικών δεσμεύσεων με πολυμερή συνθήκας χαρακτήρα, που αποθάλπουν στη διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών στον τόπο που ανήκουν, στη μεγαλύτερη προβολή τους και στην καταπολέμηση παράνομων πράξεων και λαθραίας εξαγωγής και διακινήσεως των αγαθών αυτών.

Μπορούμε να πούμε ότι από διεθνή άποψη κάτι αρχίζει να γίνεται τον τελευταίο καιρό, τόσο με τη μεγάλη και μακρά (1974-1982) συνδιάσκεψη των Ήνωμένων Εθνών για το δικαίο της θάλασσας (σύμβαση της Τζαμάικα), όσο και με τις δραστηριότητες της UNESCO, του Συμβουλίου της Εύρωπης, αλλά και της Ίντερπόλ.

2. Πρέπει εξαρχής να τονίσουμε, ότι οι όρισμοί που έχουν δοθεί στην έννοια «πολιτιστικά αγαθά» είναι όσο το δυνατό ευρείς για να καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις. Συνήθως² με τον όρο πολιτιστικά αγαθά εννοούμε κάθε αντικείμενο κατασκευασμένο από τον άνθρωπο που η διατήρησή του επιβάλλεται για λόγους ιστορικούς, καλλιτεχνικούς, λαογραφικούς ή επιστημονικούς (άρχεια, θυζαντινά, μεταθυζαντινά, νεότερα μνημεία και άλλα αντικείμενα, κινητά ή άκίνητα, έργα της αγγειοπλαστικής της γλυπτικής, της αρχιτεκτονικής, της γραφικής και οποιασδήποτε άλλης τέχνης, ακόμα και της βιομηχανίας ή της βιοτεχνίας). Όχι μόνο το σύνολο, αλλά και μέρος ή τμήμα πολιτιστικού αγαθού είναι επίσης χωριστό πολιτιστικό αγαθό.

Ναυάγιο του 1545, το Mary Rose βρισκείται κοντά στις άκτες του Πορτμουθ (Αγγλία). Στη φωτογραφία βλέπουμε έναν από τους 500 βουτηχτές που βοηθήσαν στην ανασκαφή (φωτ. National Geographic 163, 5).

Ένας από τους χαλκινούς πολεμιστές του Ριάτσε, ελληνικής τέχνης, ανασύρεται από το βυθό (φωτ. N.G. 163, 6).

Πολεμιστής του Ριάτσε μόλις ανασύρθηκε από το βυθό (φωτ. N.G. 163, 6).

Στο ερώτημα σε ποιά χρονική περίοδο πρέπει να τοποθετείται το πολιτιστικό αγαθό για να τύχει προστασίας, η απάντηση είναι ότι αυτή καλύτερα συνήθως αγαθά που άναγονται από το άπρωτο παρελθόν (άρχεια, αρχαιότητες), ως την τελευταία έκαστονατατία. Πάντως, για το εγγύτερο χρονικό σημείο οι νομοθεσίες ποικίλουν.

3. Το σύγχρονο νομικό καθεστώς της θάλασσας διέπεται από τα κωδικοποιητικά κείμενα τεσσάρων διεθνών συμβάσεων της Γενεύης του 1958 και από το διεθνές έθιμικό δίκαιο. Σύμφωνα θά τεθεί σε ισχύ και η νέα σύμβαση των 'Ηνωμένων Έθνών για το δίκαιο της θάλασσας που υπογράφηκε στην Τζαμάικα τον Νοέμβριο 1982³. 'Η τελευταία αυτή σύμβαση περιέχει θετικές διατάξεις για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στον θυθό που βρίσκεται πέρα από το έδαφος των κρατών.

IV. Θαλάσσιες ζώνες

A) Στόν υδάτινο χώρο γενικά:

1. 'Ας άναφερθούμε πρώτα στόν υδάτινο χώρο για να μιλήσουμε έπειτα για τόν καθαυτό θυθό, δηλαδή για τó έδαφος και τó υπέδαφος τού πυθμένα της θάλασσας.

'Η θάλασσα ούτε είχε, ούτε έχει ένιαιο νομικό καθεστώς. 'Επί τέσσερις αιώνες οι οργανωμένες κοινωνίες έζησαν με τόν διαχωρισμό της θάλασσας σύμφωνα με τó διεθνές δίκαιο.

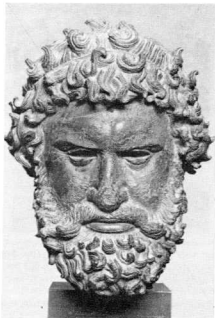
σε δύο ζώνες ή περιοχές: τήν αιγιαλίτιδα ζώνη (ή χωρικά ύδατα) και τήν άνοιχτή θάλασσα. Με τις συμβάσεις της Γενεύης τού 1958 οι ζώνες έγιναν τέσσερις.

Σήμερα μιλάμε για τούλάχιστο έπτά θαλάσσιες περιοχές και, άν λάβουμε υπόψη τις νέες ρυθμίσεις για τά αρχαιολογικά, δημιουργείται και άδυθό. Οι ζώνες αυτές είναι επάλληλες ή παράλληλες με ειδικό νομικό καθεστώς ή καθεμιά. Οι διαφορετικές ρυθμίσεις έχουν, όπως είναι φυσικό, συνέπειες στό δικαιώματα των κρατών και τών ιδιωτών, στό ζητήματα που μάς άπασχολούν άνάλογο με τή θέση στόν όποια βρίσκονται τά πολιτιστικά αγαθά στόν θυθό.

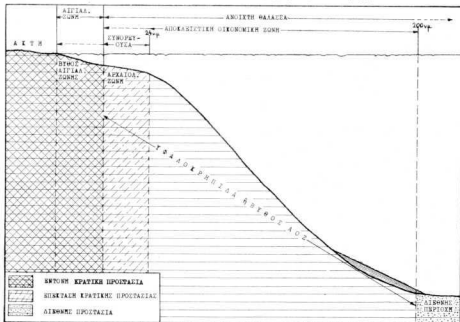
2. Για να γίνουμε πιο σαφείς, άς υποθέσουμε ότι παίρνουμε από τήν άκρογιαλιά ένα πλωτό μέσο και άνοιγομαστε πρός τó πέλαγος. Στόν άνοιχτο χώρο ξεκινούμε καταρχήν από τά **έσωτερικά ύδατα** (κόλποι, όρμιοι, έκβολές ποταμών, λιμάνια) και θγαίνουμε στόν **αιγιαλίτιδα ζώνη**, που για τήν Έλλάδα έχει πλάτος μόνο 6 ναυτικά μίλια, ενώ, για τήν πλειονότητα των άλλων κρατών, έχει 12 ναυτικά μίλια. Παραστατικά, αυτή τή ζώνη μπορούμε να τήν υποδείξουμε, ως πρός τήν Έλλάδα, τραβώντας μια γραμμή 6 ναυτικών μιλίων γύρω από όλες τις άκτές, ήπειρωτικές και νησιωτικές, της πατρίδας μας. 'Οι θρισκεται μέσα από αυτή τή γραμμή, στόν Ήραά και στόν υδάτινο χώρο, άποτελεί έδαφος τού κράτους και

υπάγεται στόν κυριαρχία τού (Ήραά, ύδατα, άέρα).

3. Μετά τήν αιγιαλίτιδα ζώνη θγαίνουμε στόν **άνοιχτή θάλασσα**. 'Εκεί όλα τά κράτη έχουν δικαιώματα χρήσεως και έκμεταλλεύσεως. 'Εντούτοις, σε μία πρώτη περιοχή τής άνοιχτής θάλασσας, που άρχίζει από τó τέλος τής αιγιαλίτιδας ζώνης και φθάνει ως τά 24 ναυτικά μίλια από τις άκτές, υπάρχει ή **«συνουρεύουσα ζώνη»**. Σ' αυτήν, τó παράκτιο κράτος έχει μόνο όρισμένα περιοριστικά θεσπισμένα δικαιώματα, τελωνειακής, ύγειονομικής, μεταναστευτικής και φορολογικής φύσεως. Κατά τά άλλα, ή περιοχή πέρα από τήν αιγιαλίτιδα ζώνη άποτελεί πάντα άνοιχτή θάλασσα. Συνεχίζοντας στόν άνοιχτή θάλασσα και σε άπόσταση ως 200 μίλια από τις άκτές, πολλά κράτη έχουν κηρύξει, και άλλα πρόκειται να κηρύξουν, τή λεγόμενη **«άποκλειστική οικονομική ζώνη»** (ΑΟΖ). 'Η ζώνη αυτή άποτελεί άνοιχτή θάλασσα, αλλά τó παράκτιο κράτος έχει δικαιώματα για τήν έκμετάλλευση των φυσικών πόρων (άμια) και τήν προστασία τού περιβάλλοντος (ρύπανση). Μόνο πέρα από τά 200 μίλια από τις άκτές θά συναντήσουμε τήν άνοιχτή θάλασσα, έτσι όπως επιβλήθηκε πριν από τέσσερις αιώνες από τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις τής 'Αναγεννήσεως. Για να άποφύγουμε όμως τις παρερμηνείες, άς επαναλάβουμε ότι άνοιχτή θάλασσα άποτελεί ó υδάτινος χώρος που άρχίζει από τó τέ-

Ο Φίλοσοφος των Αντικυθέρων, χάλκινη κεφαλή του 240 π.Χ. Ανασκαφική από τόν θυθό μαζί με τόν Ήρβο (Έθν. Μουσείο).

Στό σχέδιο αυτό θέλουμε τις επάλληλες ή παράλληλες θαλάσσιες ζώνες.

λος της αιγιαλιτιδας ζώνης ενός παράκτιου κράτους και έκτεινεται ως την έναρξη της αιγιαλιτιδας ζώνης άλλου κράτους. Σ' αυτή την περιοχή εντάσσονται οι επάλληλες ζώνες της συνορευούσας και της ΑΟΖ.

Β) Στόν θυθό ειδικότερα:

1. Τώρα άς καταδυθώμε. Όπως είπαμε, ο θυθός όπως ακριβώς ο υδάτινος χώρος των λιμνών, των ποταμών και της **αιγιαλιτιδας ζώνης** αποτελεί **έδαφος** του κράτους. Έκει εφαρμόζεται σύμφωνα με τό διεθνές δίκαιο κατά πρώτο και κύριο λόγο ή **έσωτερική νομοθεσία** (έκτός άν υπάρχουν ειδικότερες διεθνείς συμβάσεις που εφαρμόζονται σωρευτικά με τήν εθνική νομοθεσία).

2. Όταν περάσουμε τήν αιγιαλιτιδα ζώνη, ο θυθός τής άνοιχτής θάλασσας αποτελεί, από νομική άποψη, τήν **υφαλοκρηπιδα**, γιά τήν όποια γίνεται τόσος λόγος τά τελευταία χρόνια. Στήν υφαλοκρηπιδα τό παράκτιο κράτος έχει δύο λειτουργικά, αποκλειστικά δικαιώματα: τήν έρευνα και τήν εκμετάλλευση τών φυσικών πόρων του θυθού. Τά λειτουργικά δικαιώματα στην υφαλοκρηπιδα αναγνωρίζονται ύπερ του παράκτιου κράτους ipso facto (δηλαδή χωρίς να είναι ανάγκη να προβεί τό κράτος αυτό σε όποιαδήποτε ένέργεια στον θυθό). Έκει όπου μετά τή σύμβαση του 1958 επικράτησε διχονομία, ήταν στο θέμα τών έξωτερικών όριών τής υφαλοκρηπιδας (200 μέτρα άπόσταση μεταξύ τής επιφανείας του θυθού και τής επιφανείας τής θάλασσας ή δυνατότητα εκμεταλλεύσεως και ως ποιά βάθος).

Ή νέα σύμβαση του 1982 έδωσε τή λύση, ότι καταρχήν ο θυθός, στον όποιο τό παράκτιο κράτος όσκει λειτουργικά δικαιώματα γιά έρευνα και εκμετάλλευση τών φυσικών πόρων, έκτεινεται σε άπόσταση 200 μιλίων από τics άκτες (δηλαδή στην άπόσταση που τό παράκτιο κράτος μπορεί να κηρυξει και αποκλειστική οικονομική ζώνη).

3. Μετά τό 200 μιλία από τics άκτες θά συναντήσουμε τή λεγόμενη «διεθνή περιοχή» (Area). Ο διεθνής αυτός θυθός αποτελεί έπιτυχία τών τριτοκοσμικών στά Ήνωμένα Έθνη γιati θά είναι «κοινό κτήμα τής ανθρωπότητας». Ή έρευνα και ή εκμετάλλευση του θά περιέλθουν σε διεθνή όργανα και τά όφελή θά διανεμούνται καταρχήν σε σημαντικό πο-

σοστό μεταξύ τών αναπτυσσόμενων κρατών. Αυτές είναι κατά τρόπο σχηματικό οι ζώνες που διέπονται σήμερα από τό διεθνές δίκαιο τής θάλασσας. Δέν αναφέρουμε στα πολύπλοκα πρόβλημα τής όριοθετήσεως τους, ίδιως μεταξύ κρατών που οι άκτες τους βρίσκονται ή μία άπέναντι στην άλλη ή που είναι συνεχόμενες.

Άς δούμε τώρα ποιοι κανόνες διέπουν καθεμιά από τics τρεις περιοχές του θυθού: στον θυθό τής αιγιαλιτιδας ζώνης ισχύει, όπως είπαμε, ή νομοθεσία του παράκτιου κράτους. Στήν υφαλοκρηπιδα (ή θυθό τής ΑΟΖ) ισχύει ήδη τό διεθνές δίκαιο όπως διαμορφώθηκε από και μετά τή σύμβαση τής Γενεύης του 1958 και θά προστεθεί (ή θά ύποκατασταθεί σ' αυτό) τό καθεστώς τής νέας συμβάσεως τών Ήν. Έθνών του 1982. Ή τελευταία αυτή σύμβαση δημιουργεί και τή ζώνη που όπως είπαμε ονομάζεται «διεθνή περιοχή».

V. Ή έλληνική νομοθεσία «περί άρχαιοτήτων» ισχύει και στον θυθό τών έσωτερικών υδάτων και τής αιγιαλιτιδας ζώνης

1. Ή έλληνική νομοθεσία γιά τics άρχαιότητες είναι θέβαια από τics πάλεις (1834, 1899). Οι ρυθμίσεις που ισχύουν σήμερα βασίζονται κυρίως στο κωδικοποιητικό προεδρικό διάταγμα αριθμ. 5351 τής 9/24 Νοεμβρίου 1932 που περιελάβε διατάξεις από διάφορα προγενέστερα νομοθετήματα, ιδίως από τics νόμους ΒΧΜΣΤ (1899) και 5351 (1932).

Ή κωδικοποίηση όμως του 1932 δέν έξασφάλισε ούτε ένότητα προστασίας, ούτε λογική αλληλουχία μεταξύ τών διατάξεων⁴. Επισημαιοινεται ένια σωρο ασάφειες και άνακολουθίες ως προς τήν κυριότητα του δημοσίου, τόν καθορισμό τών χρονικών όριών προστασίας, τics ιδιωτικές ουλλογές, τics άνακαλύψεις, τics άνασκαφές, τics ζέγνες άρχαιολογικές σχολές τά επιστημονικά μέτρα προστασίας, τήν άρμοδιότητα και όργάνωση τών υπηρεσιών, κ.ά. Οι μεταγενέστερες τμηματικές ρυθμίσεις δέν καλλιτέρεψαν τήν κατάσταση. Πάντως, τά δικαστήρια καταβάλλοντας προσπάθειες γιά συνεπή έρμηνεία βοήθησαν γιά τή διεκρίνιση αρκετών ζητημάτων. Έτσι, μπορούμε, πολύ σχηματικά, να σημειώσουμε:

Όλα τά άρχαία, κινητά και άκίνητα, που βρίσκονται στο έδαφος τής Ελλάδας, στην Ήρρά, τούς ποταμούς, τics λιμένες και στον θυθό τών έσωτερικών υδάτων και τής αιγιαλιτιδας ζώνης - από τών άρχαιολόγων χρόνων και έφεξης - αποτελούν ιδιοκτησία του κράτους. Τό κράτος έχει τό δικαίωμα και τics ευθύνες γιά τήν άναζήτηση και τή διάσωση τους. Κατά συνέπεια: α) Άφού τά άρχαία αποτελούν ιδιοκτησία του κράτους, ή ένδεχόμενη κατοχή τους από ιδιώτες, έπειτα από έγκριση τών άρμοδίων κρατικών υπηρεσιών, αποτελεί με ευρεία έννοια κατοχή που περιλαμβάνει τό δικαίωμα φυλάξεως, αλλά ή κυριότητα παραμένει στο κράτος. β) Ίδιωτης που άνακαλύπτει άρχαία σε ιδιωτικό (δικό του ή ξένο) ή δημόσιο κτήμα (ή στον θυθό) όφείλει να τό δηλώσει σε διάστημα 15 ημερών. Άλλιώς υπόκειται σε πρόστιμο. Άν ή παράλειψη δηλώσεως ύπερβεί τό διημοно τιμωρητικά με φυλάκιση. γ) Ίδιωτης που δηλώνει έγκαρια τό άρχαίο, έχει δικαίωμα γιά σινειαι άμοιβή. Ή άμοιβή αυτή δέν αποτελεί άναγνώριση δικαιώματος ιδιοκτησίας του ιδιώτη πάνω στο άρχαίο.

Ή παράλειψη δηλώσεως προς τics άρμοδιες άρχές τής άνακαλύψεως άρχαίων και ή κατοχή του με σκοπό τήν ιδιοποίηση του, αποτελεί ύπεξέλιξη σε βάρος του Δημοσίου σύμφωνα με τόν Ποινικό Κώδικα. Ο Άρειος Πάγος ειδικά σε μία ύπόθεση έρευνας και άνεκλύσεως, χωρίς άδεια και χωρίς δήλωση, άρχαίων από τόν θυθό έπιβεβαίωσε τήν εφαρμογή τών γενικών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα⁵.

Έξαιρέσεις από τή γενική όρχή τής κυριότητας του Δημοσίου πάνω στα άρχαία υπάρχουν. α) γιά τά εκκλησιαστικά κειμήλια που βρίσκονται σε μοσεσία ή σε λατρευτικούς χώρους, β) γιά τά εισαγόμενα από τήν άλλοδα, και τέλος, γ) γιά κείνα τά άρχαία που, ύπερα από κρίση τών άρμοδίων κρατικών υπηρεσιών, χαρακτηρίζονται ως «ευτελούς άξίας ή περιττά»⁶.

2. Ως προς τά χρονικά όρια τής κυριότητας του Δημοσίου, ο Άρειος Πάγος έχει διεκρίνεισι ότι: α) -από τού άνωτάτου πορελθόντος- ως τό 1453 όλα τά πολιτιστικά αγαθά ανήκουν στο κράτος (με τics έξαιρέσεις πάντως που είδαμε πιο πάνω). β) Γιά τή χρονική περίοδο μεταξύ 1454 και

1830 (χρονολογία δημιουργίας του συγχρονου ελληνικού κράτους) είναι δυνατό μερικά πολιτιστικά αγαθά, με την έγκριση των αρμόδιων υπηρεσιών, να άνηκουν κατά κυριότητα σε ιδιώτες (αυτό ισχύει ιδίως για τις εικόνες). Πάντως, υπάρχει αρκετή αντίγνωση για ειδικές περιπτώσεις που ρυθμίζονται από επί μέρους νομοθετήματα και άφορουσιν από νεότερα κειμήλια.

3. Με την ισχύουσα νομοθεσία, για να πραγματοποιηθεί έρευνα στον θυθό των εσωτερικών υδάτων ή της αιγιαλιτίδας ζώνης για αρχαιολογικούς σκοπούς, απαιτείται άδεια της αρμόδιας υπηρεσίας και η υπηρεσία αυτή μπορεί να υποχρεώσει τον έρευνητή να της άνακαινώσει τα άποτελέσματα της προσπάθειας του. Όποιος επιχειρεί άνασκαφή στην έηρα ή έρευνα στον θυθό χωρίς άδεια, τιμωρείται, άνεξάρτητα άν έηρηκε ή όχι άρχαία άντικείμενα.

4. Ειδικότερα για τον θυθό των λιμένων, των θαλασσών, των ποταμών (μιλάμε πάντα για τα έσωτερικά ύδατα και την αιγιαλιτίδα ζώνη) ή άπόφαση 14.710/78 του ύπουργού Πολιτισμού (όπως τροποποιήθηκε μεταγενέστερα) καθορίζει τις προϋποθέσεις κάτω άπό τις όποιες επιτρέπεται η άσκηση υποβρύχιας δραστηριότητας με άναπιστευτικές συσκευές για ψυχαγωγία στο έδαφος της Ελλάδας. Η άπόφαση όρίζει πού επιτρέπεται και πού άπαγορεύεται η υποβρύχια δραστηριότητα με άναπιστευτικές συσκευές. Κά είναι άλληθια, ότι κατάδυση με συσκευή επιτρέπεται σε λίγες μόνο περιοχές, όπως η Ζάκυνθος, μέρος της Χαλκιδικής, Μύκονος, Κέρκυρα, Παφός και Κεφαλληνία.

Έκει όπου επιτρέπεται η υποβρύχια δραστηριότητα, πρέπει να γίνεται άπό την άνατολή ως τη δύση του ήλιου και να μήν εκτείνεται σε πλάτος πού να ύπερβαίνει, κατά περίπτωση, 300 - 500 μέτρα άπό τις άκτες. Άπαγορεύεται επίσης η χωρίς άδεια φωτογράφιση άρχαίων στον θυθό, η μετακίνηση και η άνέλευσή τους. Εξάλλου, δέν επιτρέπεται η χρήση άπό καταδυόμενους, άλλά και η ύπαρξη σε γιωτ και κόττερα, ήχοβολιστικών συσκευών και άνιχνευτών μετάλλων.

Παρόλα όμως αυτά τα μέτρα, το πρόβλημα της άστυνομεύσεως των ελληνικών θαλασσών παραμένει σοβαρό.

VI. Διεθνείς ρυθμίσεις για τον θυθό

A) Ύφαλοκρηπίδα (και θυθός ΑΟΖ)

1. Όπως είπαμε στην ύφαλοκρηπίδα (ή στον θυθό της ΑΟΖ) το παράκτιο κράτος έχει όρισμένα μόνο, άποκλειστικά δικαιώματα για την έρευνα και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Είναι σαφές ότι δέν έχει δικαιώματα για τα πάσης φύσεως ναυάγια. Στο θέμα της άνελεύσεως ναυαγίων άπό τον θυθό της άνοιχτής θάλασσας⁷, ισχύει η άρχή, ότι με την επιφύλαξη ίσως όρισμένων δικαιωμάτων ύπερ του κράτους της σημαίας του ναυαγήσαντος πλοίου (έφόσον είναι δυνατή η εξακριβωση της σημαίας), όποιοδήποτε μπορεί να προεί στην άνέλευση ναυαγίου άπό τον θυθό της άνοιχτής θάλασσας. Πρόσφατα όμως δημιουργήθηκε πρόβλημα μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένώσεως, όταν οι άμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών άνέλευσαν το ναυαγίο ενός σοβιετικού πυρηνικού ύποβρύχιου στον Ειρηνικό.

2. Ό όρος «έρευνα» πού χρησιμοποιείται και άπό τη σύμβαση της Γενεύης του 1958 περί της ύφαλοκρηπίδας και εντάσσεται, σε κάπως διαφορετική διατύπωση, στη νέα σύμβαση του 1982 (άρθρο 129), αναφέρεται στην έπιστημονική έρευνα για τους φυσικούς πόρους και μάλλον όχι για τους αρχαιολογικούς θησαυρούς. Ύπάρχει πάντως τάση πολλών κρατών (λατινοαμερικανικών, Νορβηγίας κλπ.) για διεύρυνση της έννοιας, έτσι ώστε να περιλαμβάνει και τα άρχαία. Πάντως με τον όρο «έρευνα», δέν καλύπτεται η άνέλευση άρχαίων άπό την ύφαλοκρηπίδα. Η άνέλευση άπό εκεί παραμένει καταρχήν δικαίωμα του πρώτου τυχόντος.

3. Άπό τη συνδιάσκεψη των Ύν. Έθνών για το δικαίο της θάλασσας (1974-1982) διατυπώθηκε μία διάταξη πού δημιουργεί τώρα στην ύφαλοκρηπίδα και ζώνη ειδικής προστασίας των άρχαίων⁸.

Η ελληνική άντιπροσωπεία στη συνδιάσκεψη κατόρθωσε, ύπερα άπό όσκληρο άγώνα, με τη βοήθεια Ύταλίας, Μάτας, Τυνησίας, Πορτογαλίας, Γιουγκοσλαβίας και Πράνσου Άκρωτηρίου (και παρά την αντίδραση της Τουρκίας) να δημιουργήσει μία νέα ζώνη πλάτους 24 μιλίων άπό τις άκτες. Στη ζώνη αυτή το παρά-

κτιο κράτος θά έχει και ύοσία τη δυνατότητα να επέκτεινει την έθνική του νομοθεσία περί προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 303 της νέας σύμβάσεως, έρευνα για άρχαία και άνελεύση πολιτιστικών αγαθών άπό τρίτους στην ύφαλοκρηπίδα, σε μία περιοχή του θυθού μεταξύ του τέλους της αιγιαλιτίδας ζώνης και άποστάσεως 24 μιλίων άπό τις άκτες, δέν θα μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά σύμφωνα με τη νομοθεσία του παράκτιου κράτους.

Η διάταξη αυτή δημιουργεί μία άληθινή «άρχαιολογική ζώνη» μεγάλης σημασίας ύπερ του παράκτιου κράτους (έπέκταση έθνικής νομοθεσίας).

4. Εξάλλου, το άρθρο 303 περιέχει στην παρ. 1 και γενική ύποχρέωση προστασίας αρχαιολογικών και ιστορικής σημασίας αγαθών στον θυθό γενικά. Αυτή η παράγραφος, κατάλληλα έρμηνευόμενη, μπορεί να δημιουργήσει δικαιώματα όλων των κρατών και περσ άπό την άποκλειστική αρχαιολογική ζώνη των 24 μιλίων (πού άναφέραμε πιά πάνω). Δέν είναι άπόλυτος σε μία τέτοια έρμηνεία και γι αυτό τον λόγο το σχεδιάγραμμα πού συνοδεύει το κείμενό μου δέν περιέχει χαρακτηρισμούς ως προς την προστασία στην ύπόλοιπη ύφαλοκρηπίδα. Η πρακτική θά μας δώσει λύσεις. Σημειώνω όμως, ότι λατινοαμερικανικός διεθνολόγος, άπό τους σπουδαιότερους παράγοντες στη συνδιάσκεψη για το δικαίο της θάλασσας, άναφερε στον συνάδελφο Θ. Χαλκιόπουλο (κατεξοχήν Έλληνα ειδικό στα θέματα του δικαίου της θάλασσας) ότι συνήθως, όταν συλλαμβάνονται άτομα πού άνέσπυραν άρχαία, όπουδήποτε στην ύφαλοκρηπίδα των λατινοαμερικανικών κρατών, τα δικαστήρια άκολουθούν την έξλι ύπολογιστική: Έφόσον η έπιστημονική έρευνα άποτελεί άποκλειστικό δικαίωμα του παράκτιου κράτους στην ύφαλοκρηπίδα, τα άρχαία κατόχονται άπό τα δικαστήρια, όχι ως άρχαία, άλλά ως πειστήρια ότι έλαβε χώρα άπαγορευμένη έπιστημονική έρευνα στον θυθό!

5. Ύπάρχει τέλος και μία άλλη δυνατότητα έλέγχου του παράκτιου κράτους στην ύφαλοκρηπίδα γενικά. Η νομοθεσία πολλών κρατών (Ελλάδα, Νορβηγία, Όλλανδία, κ.ά.) ύποχρεώνει τις εταιρίες πού άναλαμβάνουν έρευνα και εκμετάλλευση για ύδρο-

γονάνθρωπος στον θυθό, νά τηρουν συγχρόνως καί τούς κανονισμούς προστασίας τών άρχαίων.

B) Διεθνής περιοχή του θυθού (Area)

Όταν τό 1974 άρχισε ή τρίτη συνδιάσκεψη τών 'Ηνωμένων Έθνών γιά τό δικαίο της θαλάσσης, όλες οι προσαβειές είχαν ώς σκοπό τή δημιουργία, πέρα από την υφαλοκρηπίδα, μιάς περιοχής του θυθού πού νά αποτελεί «κοινό κίτημα της ανθρωπότητας». Τότε, ή ελληνική αντιπροσωπεία, ακολουθούμενη από την τουρκική καί από άλλες, έκομε μιά πρόταση πού αποτελεί σήμερα τό άρθρο 149 της νέας συμβάσεως καί προβλεπεί ότι: όλα τά πολιτιστικά αγαθά πού βρίσκονται στή «διεθνή περιοχή», δηλαδή στον θυθό πέρα από τά 200 μίλια από τίς άκτές, πρέπει νά προστατεύονται ή νά διατίθενται πρós όφελος του συνόλου της ανθρωπότητας με δικαίωμα προτιμησης ύπέρ «του κράτους ή της χώρας προελεύσεως ή του κράτους πολιτιστικής προελεύσεως ή του κράτους ιστορικής καί αρχαιολογικής προελεύσεως». Βέβαια, αυτή ή διατύπωση πού έγινε δεκτή ύστερα από άλλαλλάηλες τροπολογίες, δημιουργεί έρμηνευτικές δυσχερείες. Οι δυσχερείες αυτές θά αναφανούν όταν άσκήσουν δικαίωμα προτιμησης, όχι μόνο δυό ή περισσότερα κράτη, αλλά καί ένα κράτος πού θεωρεί ότι είναι κληρονόμος κάποιου άρχαίου πολιτισμού. Ποιό κράτος τελικά θά έχει δικαίωμα έξεγγοράς τών πολιτιστικών αγαθών πού θά άνακαλυφθούν στον διεθνή θυθό; Μέ τήν παραπάνω όμως διάταξη έγινε τό πρώτο βήμα γιά τήν καθιέρωση ύποχρεώσεως της Διεθνούς 'Αρχής πού θά διαχειρίζεται τήν περιοχή νά προστατεύει τά πολιτιστικά αγαθά πού θά βρεθούν εκεί.

Άς σημειωθεί ότι στή Μεσόγειο, πού μάς ενδιαφέρει ιδιαίτερα, δέν πρόκειται νά υπάρξει περιοχή διεθνούς θυθού, γιατί ό νέος θεσμός προνουθέτει ενόλοιο χώρο πού νά υπερβαίνει τά 200+200=400 μίλια άποκλειστικών ζωνών μεταξύ παράκτιων κρατών. 'Η Μεσόγειος δέν υπερβαίνει τά 150 μίλια σέ πλάτος.

VII. Τελικές παρατηρήσεις

1. Οι προσπάθειες τών διεθνών οργανισμών γιά τή θέσπιση ομοιόμορ-

φων κανόνων καί τή διεύρυνση της προστασίας στήν ξηρά ή στό θυθό είναι τώρα πολλαπλές καί σημαντικές. Ένα θέμα πρós τήν κατεύθυνση αυτή άποτελεί ή σύμβαση τών 'Ην. Έθνών τό 1982. Τό κείμενο αυτό έλπίζεται ότι θά επικυρωθεί από μεγάλο αριθμό κρατών. Επίσης, στό πλαίσιο της UNESCO έχουν διαμορφωθεί γενικής φύσεως συμβάσεις, όπως έκείνη του 1954 γιά τήν «προστασία τών πολιτιστικών αγαθών σέ περίπτωση ένοπλης συρράξεως», μιά άλλη του 1970 γιά «την απαγόρευση καί άποτροπή εισαγωγής, έξαγωγής καί μεταβιβάσεως κυριότητας πολιτιστικών αγαθών» καί τέλος έκείνη του 1972 γιά τήν «προστασία της παγκόσμιας φυσικής καί πολιτιστικής κληρονομιάς». 'Η Έλλάδα τίς έχει επικυρώσει.

Ειδικότερα ως πρós τόν θυθό, τό Συμβούλιο της Εύρώπης έχει συγκλητίσει διακυβερνητική επιτροπή έμπειρογνωμόνων πού ήδη έξεξεργάζετα διεθνή σύμβαση γιά περισσότερη καί πιό αποτελεσματική προστασία τών πολιτιστικών αγαθών στον θυθό τών θαλάσζων, τών λιμνών καί τών ποταμών.

Άς σημειωθεί, τέλος, ότι με κοινή πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Εύρώπης καί της Νομικής Σχολής 'Αθηνών οργανώνεται στους Δελφούς τον **Σεπτέμβριο 1983** γιά πρώτη φορά διεθνές συνέδριο με θέμα ή «Διεθνής νομική προστασία τών πολιτιστικών αγαθών».

2. Από τήν άποψη όμως της έσωτερικής μας νομοθεσίας δέν πρέπει νά είμαστε καθόλου ικανοποιημένοι. Από καιρό περιμένουμε τίς απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Πάλι καλά πού ώς τώρα οι άρμόδιες κρατικές ύπηρεσίες καί τά δικαστήρια κατάφεραν με άπρηχαιωμένη τή νομοθεσία περί άρχαίων, νά προστατεύουν κατά τό δυνατό τήν πολιτιστική μας κληρονομιά. Καί ύπάρχει άσυμμετρία μεταξύ της προσπάθειας πού καταβάλλει ή Έλλάδα στό πεδίο του διεθνούς δικαίου καί της αδράνεας πού έπικρατεί στην έσωτερική μας νομοθεσία.

Σημειώσεις

1. Πρél την έκδοση *Patrimoine culturel subaquatique της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Εύρώπης*, Doc. 4200-F, Strasbourg 1978.

2. Επηρεάζει έδω συνδυασμός μεταξύ διαφόρων διατάξεων πού συναντα κανείς στις εναρμονισμένες διεθνείς συμβάσεις καί στις έσωτερικές νομοθεσίες. Ός πρós τήν ΕΛ-

λάδα όρισμός διατυπώνεται στό άρθρο 2 του Π.Δ. 5351 του 1932.

3. Β.Α. Ε. Ρούκουνα, *Διεθνές Δίκαιο*, τόμος ΙΙ, Αθήνα 1982 (τό έδαφος του κράτους — δικαίο της θαλάσσης) σελ. 92 έπ.

4. Β.Α. Παν. Ζέπου, «Ζήτημα από τήν ίσχύουσα νομοθεσία περί άρχαιοτήτων», *Χαριστήριον εις Αν. Ορφανόπου*, τ.Τ. σελ. 198 έπ. Β. Πετράκου, *Δικαίο γιά τήν αρχαιολογική νομοθεσία*, έκδ. ΥΠΠΕ, Αθήνα 1982. Ε. Ρούκουνα, «Πολιτιστικά αγαθά στό θυθό της θαλάσσης», *Επιθ. Δημοσίου Δικαίου καί Διοικητικού Δικαίου*, 1979, σελ. 1.

5. Α.Π. 505/1970, Τ.Δ. Στήν ύπόθεση έκείνη ό Α.Π. θεωρούσε τό άδικημα ως «Αποπ» — ή γενικότερη καί πιό όρθή τάση της νομολογίας είναι νά τό θεωρεί «υπέξηρησε», Β.Α. Α.Π. 458/1981, Τ.Ε. Ε.

6. Β.Α. τίς κριτικές παρατηρήσεις του Β. Πετράκου όπ. άν. σ. 30 έπ.

7. 'Η άνέκλιση ναυαγίων από τήν αιγιαλιτίδα ρυθμίζεται από τήν έσωτερική νομοθεσία (γιά τήν Έλλάδα καί προσαφώς γιά μιά άρχαία ναυαγία, 84. τόν νόμο του 1856 καί τούς άν. 464/1945 ν. 2648/1953, ν. 817/1976).

8. Β.Α. επίσης J. Callisch, «Submarine Antiquities and the international Law of the Sea- Netherlands Yearbook of international Law, 1982, 3-32 A. Clark Arend, «Archeological and Historical Objects. The International Legal Implications of UNCLOS III», *Virginia Journal of International Law*, 1982, 777 έπ.

Lows protecting Underwater Finds

The underwater site of a cultural artifact defines the sort of legislation that protects it. Thus, according to international law the territorial sea falls under the legislation of the coastal nation and therefore the protection can be absolute.

The Greek archaeological legislation does not respond to contemporary needs and therefore its reformation has become urgent. There are, however, recent strong amendments referring to submarine status. Their efficiency depends on the degree of inspection and protection exercised by the public services.

Regarding the continental shelf or the deep of the exclusive economic zone, there has been no verbal let alone written amendment so far. The found cultural artifact could become possession of the first finder. However, according to Greek legislation (and that of other nations too) the companies that undertake the research and mining of natural hydrocarbons from the continental shelf have to abide by the regulations on protecting antiquities.

The new convention on the Law of the Sea of the United Nations (1982) contains two innovations. 1) it defines a veritable «archaeological zone» of 24 nautical miles which under certain conditions is subject to the legislation of the coastal nation (article 303); and 2) when the area belongs to an international sea-bed, the International Authority undertakes the protection of this zone and creates the right of preference for the nation claiming to be its «cultural source» (article 149).